

a on danas najviše i odgovara zahtjevima našega jezika i našega nazivlja. Glavni od tih naziva glase prema tome ovako: *vertebra-kralješak*, *vertebrata-kralješnjaci*, *columna vertebralis-kralješnica*, *canalis vertebralis-kralješčani kanal*, *medulla spinalis-moždina*, *canalis centralis medullae spinalis-moždinski kanal* i *nervi spinales-moždinski živci*. Ovaj mali sustav naziva opravdavaju mnogi pisci koji se vješto i bez mnogo teškoća služe našim nazivljem, a ne podliježu pomodarstvu zamjenjujući već utvrđene latinske ili naše nazive novim, često tuđim i nepotrebnim nazivima.

Tako, osvrnuvši se na pitanje u naslovu, čitalac bi sada lako mogao ustvrditi kako nam je kičma kao stručni naziv sasvim suvišna, iako nam je u jednom drugom smislu i te kako potrebna.

O S V R T I

ODLAGATI I ODGAĐATI

Veoma često dobijamo obavještenja: *Odlaze se sastanak zakazan za taj i taj dan. – Zbog bolesti profesora F. M. ispit se odlaže na neodređeno vrijeme. – Iz tehničkih razloga zakazani koncert odlažemo do sljedećeg ponedjeljka...*

I tako redom: odlažemo, odlaže se. Satiričar Vlada Bulatović Vib dobro zapaža:

»Kod nas postoje predlagачi i odlagači. Jedni ljudi nešto predlože, zatim dođu drugi ljudi i to odlože. Pre i posle odlaganja sleđuju obrazlaganja. Dugo obrazlažemo, ali brzo odlačemo. Na primer, mi spremimo kritiku, ali odložimo sastanak. Zatim spremimo sastanak, ali odložimo kritiku...« (Politika, 26. VI 1964, str. 9).

Imamo dva razloga da se bunimo protiv ovakvih odlaganja: prvo, protiv same pojave (u smislu Vibove satirične invective) i, drugo, protiv riječi *odlaganje* (glagola *odlagati* i sl.) upotrijebljene u ovom smislu. Mnogi bi, naime, ovdje upotrijebili riječ *odgađanje* (prema glagolu *odgađati*). Napisali bi: *Odgađa se sastanak zakazan za taj i taj dan. – Zbog bolesti profesora F. M. ispit se odgađa na neodređeno vrijeme. – Iz tehničkih razloga zakazani koncert odgađamo do sljedećeg ponedjeljka...*

Šta, zapravo, znače riječi *odlaganje* i *odgađanje* (odnosno glagoli *odlagati*, *odložiti* i *odgađati*, *odgoditi* i sl.)? Jesu li to sinonimi ili se njihova semantična polja samo djelomično ukrštaju? Koju od tih riječi valja upotrijebiti u navedenim rečenicama?

Sve su to pitanja na koja bi trebalo dati jasan odgovor – da u našoj jezičnoj praksi (i nauci) ubuduće ne dolazi do zabuna i brkanja pojmova.

Odmah valja naglasiti da se glagoli *odlagati* i *odgađati*, pf. *odložiti* i *odgoditi*, pa i sve njihove izvedenice, ne upotrebljavaju s jednakom čestotom niti u istom značenju na čitavom našem jezičkom području. U zapadnim krajevima značenje glagola *odlagati* i *odgađati* i sl. uglavnom se jasno razlikuje: odlaže se, na primjer, kišobran, štap, šešir ili kaput (u garderobu), oružje (poslije vježbe), činovnici odlažu spise u ladicu i sl., a odgađa se – zakazani sastanak, koncert, predstava, sudsko ročište i sl. Jasno je, dakle, da ta dva glagola ovdje upućuju na dvije različite značenjske relacije – prostornu (pomjeranje u prostoru – *odlagati*) i vremensku (pomjeranje u vremenu, tj. produživanje roka, prolongiranje i sl. – *odgađati*). I u dnevnoj štampi ovih krajeva, koliko sam mogao utvrditi, ti se glagoli ne zamjenjuju:

»Neodrživo je postalo odgađati ne samo vrijeme ozakonjenja novih mjera već uopće i sam pristup reformi« – piše u Vjesniku od 26. VII 1965, na str. 2, a Slobodna Dalmacija od 20. VII iste godine, na 1. stranici, u naslovu, izvještava svoje čitaoce da je »odgođena interamerička konferencija«. I tako redovno. Glagol *odlagati* u ovom se značenju ne pojavljuje.

U istočnim krajevima srpskohrvatskog jezičkog područja, međutim, glagol *odlagati* upotrebljava se u oba značenja, pa se često pojavljuje mjesto glagola *odgađati*. Tako u Politici čitamo:

»Sednica Saveta bezbednosti dva puta odlagana« (6. VIII 1964, 2); »Prva partija (polufinalnog meča za prvenstvo svijeta u šahu – M. Š.) odložena za danas« (23. VII 1965, 12); »Ne odlagati primenu odluka VIII kongresa« (30. XII 1964, 5); »Poslanici se izjasnili za odlaganje zakona o zajmu« (30. XII 1964, 6); »Odlaganje zasedanja UN« (Politika ekspres, 17. X 1964, 16) itd.

U ovom značenju upotrebljava se (istina, nešto rjeđe) i glagol *odgađati*:

»... nestabilnost tera premijera da novo odmeravanje snaga (misli se na nove parlamentarne izbore – M. Š.) odgodi do daljih i boljih vremena.« (Jurij Gustinčić: Poraz i ostavka Gordona Vokera, Politika, 23. I 1965, 1); »Izdanje maraka 'Đerdap' odgođeno?« (Pol., 24. IV 1965, 16); »Najavljeni dolazak ambasadora Tejlora u Vašington odgođen na neodređeno vreme... Odgađanje Tejlorove posete dovodi se u vezu sa novim previranjem u sajgonskim vladinim i političkim krugovima...« (Pol., 1. VI 1965, 1); »Drugi slučaj Česman – Kalif Vašington sedam godina odgađa smrt« (Politika ekspres, 4. XI 1964) itd.

U središnjim krajevima (Bosni i Hercegovini) stanje je slično onome na istoku: uz glagol *odgoditi*:

»SSSR saglasan da se odgodi zasjedanje Generalne skupštine UN« (Oslobođenje, 22. X 1964); »Odgađanje nekih sastanaka zbog nedovoljnog prisustva pozvanih nije rijetka pojava« (Oslob., 12. II 1965, 9); »Vjenčanje (bivše perzijske carice Soraje i glumca Maksimilijana Šela – M. Š.) odgođeno« (sa-

rajevske Večernje novine, 26. VI 1964, 11) itd.

mного se češće javlja (u istom značenju) i glagol *odložiti*: »Odložen 'Meč šampiona'« (Oslob., 26. VI 1964); »Azijsko-afrička konferencija odložena za kraj maja« (Oslob., 22. I 1965, 1); »Odložena konferencija ministara inostranih poslova OAD« (Oslob., 14. V 1965, 1); »Opasnost (od poplave – M. Š.) odložena za 12 sati« (Oslob., 17. VII 1965, 5) itd.

Koliko se u ovim krajevima glagoli *odgoditi* i *odložiti* zamjenjuju, može se jasno vidjeti u jednom dopisu koji je objavljen u banjalučkom listu Glas 1. II 1965, na str. 4. Tu se pod krupnim naslovom »Susret mladih nije odložen« dezavuirao pisac ranije objavljenog članka »Zašto je odgođen susret mladih literata u Sanskom Mostu« (Glas, 18. I 1965) i ponovo ističe da »susret mladih literata... nije odgođen«. U jednom sastavu, dakle, pisac upotrebljava oba glagola (u naslovu *odlagati*, u tekstu *odgađati*).

Teško je utvrditi izolekse, ali je sasvim sigurno da granice upotrebe glagola *odgađati* i *odlagati* postoje. U tom pogledu veoma je karakterističan primjer Borbe. U ćiriličkom (beogradskom) izdanju ovog lista od 19. VIII 1964, u naslovu na 1. stranici mogli smo pročitati: »Odložena poseta Alda Mora Jugoslaviji«. Na istom mjestu u latiničkom (zagrebačkom) izdanju stoji: »Odgođen posjet Alda Mora Jugoslaviji«.

Nije lako utvrditi koji je lektor intervenirao, ali je intervencija očita, a razlozi za nju leže, sigurno u (lektorovu) jezičkom osjećanju.

Pogledajmo sada kako glagole *odgoditi* i *odložiti* tumače naši rječnici (Vukov, Broz-İvekovićev, Akademijin, Bakotičev i dr.). To će nam pomoći da bolje i pravilnije odgovorimo na postavljena pitanja.

Vuk u svome Rječniku (izd. 1852) objašnjava glagol *odgoditi*, *odgodim*, njemačkim glagolom *aufschieben* i latinskim *differo*, dozvoljavajući u tom značenju i upotrebu glagola *odložiti* (v. str. 442b). Istim riječima Vuk objašnjava i imperfektivni glagol *odgađati*, *odgađam*, s primjerom: »odgađaje danas do sutra«, ali bez upućivanja na glagol *odlagati*.

Glagol *odložiti* Vuk po značenju potpuno izjednačuje s glagolom *odgoditi*:

»*odložiti*, òdložim, v. pf. aufschieben, differo, cf. odgoditi« (o. c., str. 445a),

– a imperfektivnom glagolu *odlagati* pripisuje (bez dovoljno primjera) dva značenja:

»*odlagati*, òdlàžëm, v. impf. 1) aufschieben, differo; 2) entheben, die Last abnehmen, levo: odlaže nogama (n. p. konj)« (444a).

U Broz-Ivekovićevu Rječniku ovi se glagoli objašnjavaju uglavnom kao i u Vuka, ali s više primjera i s potpunijim tumačenjem perfektivnog glagola *odložiti*. *Odgoditi* se ovdje, osim njem. glagola *aufschieben* i lat. *differo*, tumači i našim glagolima *razgoditi*, *razvući* i *rastegnuti*, uz primjer: »Ali već ne mogu odgoditi polaska. Pom. 129« (v. I, 857b). Uz impf. glagol *odgadati* daje se ovaj primjer: »Oni koji do posljednjega časa odgadahu krstiti se. D. P. 306« (I, 857a). Pf. *odložiti* ima u Broz-Ivekovića dva značenja: »1) *aufschieben*, *differo*, cf. *odgoditi*, Rj. vidi i razgoditi 2, razvući 2 – Budući da je bila još zima, zato Miloš *odloži početak*. Miloš 73. – 2) *odložiti*, n. p. *breme*, što na koga: *Po tuge odloži*, tko se srčanu istuži. D. Posl. 96. Tada ćaja-paša pristane na Milošev savet, i *odloži sve na njega*, da on radi kako zna, da će bolje biti. Miloš 64« (v. I, 861b). Dva značenja ima i impf. *odlagati*, kao i u Vuka, samo što se ovdje za prvo značenje (*aufschieben*, *differo*) daju jasni i karakteristični primjeri: »Kad se o poslu sumnja, ili se *odlaže*, i kaže se 'ako' ili 'kad', onda se uzme sadašnje vrijeme. Rj. I LU. On pogledavši plan, odgovori mu, da mu je sve dobro, i da *se dalje ne odlaže*. Žitije 63« (I, 860b).

Najviše grade u vezi sa značenjem i upotrebom glagola *odgadati* i *odlagati* pruža nam Akademijin Rječnik. Tu se za glagol *odgoditi* u osnovnom njegovom značenju (»t. j. *prenijeti što na kasnije vrijeme*«) daje dosta primjera, uglavnom iz narodne književnosti:

»Al' za dug^o svadbu odgodio: do godinu dana bijelijeh. Nar. pjes. vuk 2, 593. A za dugo roka ostavio, odgodio za godinu dana (t. j. svadbu) 3, 193. Kad Filiks ču ovo,

odgodi im znajući vrlo dobro za ovaj put. Vuk d. ap. 24, 22. I u kralja curu zaprosio, zaprosio, pak je isprosio, kralju dade prsten i jabuku, na jabuci svadbu odgodiše: svadba naša za petnaest dana. Nar. pjes. petr. 2, 522« (itd.) (v. VIII, 580a).

Zanimljivo je da se ovaj glagol pojavljuje (istina, samo u jednom primjeru) i u značenju *odmaći* (prostorna relacija!):

»Delibaša s kopljem se povija, na Miloša u prsi navija, no se Miloš od koplja odgodi, delibaša drugoga pogodi. Nar. pjes. vuk 8, 205« (ib.). U savremenom književnom jeziku ovakvo se značenje glagola *odgoditi* ne može naći.

Takođe je zanimljivo da se *odgoditi* tumači našim glagolom *odložiti*, što znači da sastavljači i redaktori AR semantički potpuno izjednačuju ova dva glagola. Pa ipak, u tumačenju impf. glagola *odlagati* oni na prvo mjesto stavljaju njegovo osnovno značenje:

»a. *metati na stranu*, *skidati*. U rječniku *Voltidžijinu* (*odlagati*, *odlažem*, *odlagam*, *torre via bez njemačke riječi, koja bi odgovarala* i u *Daničićevu* (*otlagati*, *reponere*)« (v. VIII, 604b).

Zatim tek slijede značenja:

»b. *odgadati* (s objektom i bez objekta). U rječniku *Stulićevu* (*odlagati*, *odlagam*, *differo s primjerom iz glag. brevijara* i ne odlagaj dan do dne, ne differas de die) i u *Vukovu* (*aufschieben*, *differo*)« (VIII, 605a), pa onda:

»c. *oblakšavati* (*kao skidajući kome kako breme*) u rječniku *Belinu* (*odlagati*, *odlagam*, *allegere*...)« (ib.), itd., da ne navodimo ostala značenja koja nemaju direktne veze s našim pitanjem.

Na kraju, da spomenemo još i Bakotića. U njegovu Rječniku srpskohrvatskog književnog jezika (izdanje piščevo, Beograd, 1936) glagol *odgoditi* tumači se pomoću glagola *odložiti*: »odgoditi –dim, pf., odgadati, –dam, impf. prel. odložiti, prebaciti na docnije vreme« (675b), a *odložiti*, impf. *odlagati* kao: »1. v odgoditi; 2. položiti; 3. staviti na stranu: – kaput i šešir u garderobi« (679a).

Zanimljivo je da se i Klaić u svom Rječniku stranih riječi (zapadni izvor!) povodi

za ovakvim tumačenjima, pa strani glagol *prolongirati*, koji upravo znači *odgoditi*, prevodi, pored ostalog, i našim izrazem »odložiti na kasnije vrijeme« (v. izd. 1962, str. 1192a).

Na osnovu svega što je dosad rečeno, možemo utvrditi:

1. da glagol *odgoditi* (impf. *odgađati*), izuzev jednog primjera u AR (v. naprijed!), znači: *pomjerati u vremenu* (i to unaprijed), »*prenijeti što na kasnije vrijeme*«, *razvući, rastegnuti, razvlačiti, rastezati, otegnuti, otežati* (uvijek u vremenskom smislu), što odgovara značenju njemačkih glagola *auf-schieben*, pa i *verschieben, hinaus-schieben, vertagen, verzögern, verziehen* i sl.;

2. da glagol *odložiti* (impf. *odlagati*) znači uglavnom:

a) *pomjerati u prostoru: polagati, staviti, (stavljati) na stranu, skidati* i sl., što odgovara njemačkim izrazima *die Last abnehmen, entheben*, pa i *ablegen, weglegen* i sl. i

b) *pomjerati u vremenu* (unaprijed!) – kao i glagol *odgoditi* (*odgađati*), njem. *auf-schieben* itd.;

3. da se u prošlosti na čitavom našem jezičkom području glagol *odlagati* upotrebljavao u oba značenja (v. primjere u ARj) i

4. da se takvo stanje danas zadržalo uglavnom u istočnim krajevima, a da se u zapadnim krajevima izvršila potpuna polarizacija značenja glagola *odgoditi* i *odložiti*.

Sve bi ovo, možda, išlo u prilog tezi da dvostruko značenje glagola *odložiti* (*odlagati*) treba prihvatiti na čitavom našem jezičkom području. Pa ipak, mislim da bi diferencijacije značenja glagola *odgoditi* i *odložiti* trebalo podržati, pa čak i pospješiti – lektorskim intervencijama ili na druge načine. Takav se stav može poduprijeti ovim argumentima:

1. Potiskivanje glagola *odgoditi* i upotreba *odložiti* u oba značenja akt je siromašenja našeg leksičkog fonda i protivi se težnji za stvaranjem mogućnosti preciznog i jasnog izražavanja.¹ Neki sastavljači dvojezičnih

rječnika, na primjer, već su pobrkali pojmove *odgoditi* i *odložiti*. Iako Rusi jasno razlikuju *otložit'*, *otkladyvat'* (*odložiti*) i *otsročit'*, *otsročivat'* (*odgoditi, odgađati*), u Rusko-hrvatskosrpskom rječniku koji su sastavili R. F. Poljanec i S. M. Madatova-Poljanec (izd. »Školske knjige«, Zagreb, 1962), na str. 509b možemo pročitati da *otložit'*, odnosno *otkladyvat'* znači, pored ostalog, i *odgoditi* (!). Čak ni primjer: *Otložit' v dolgij jaščik* ne može nas uputiti na takvo značenje, jer je tu čitav izraz upotrijebljen u prenesenom značenju (kao kad bismo u nas mj. *odugovlačiti* kazali: *odložiti u birokratsku fioku*).

Kad tako čini naš čovjek, ne treba se čuditi I. I. Tolstoj (unatoč njegovu lingvističkom autoritetu) što u svom rječniku (Serbskohorvatsko-ruskij slovar', Moskva, 1957) na str. 519a našu riječ *odgoditi* prevodi kao *otložit'*, *odgodu* kao *otkladyvanije* i sl. I drugi sastavljači dvojezičnih rječnika trebalo bi da znaju da se mjesto *odložiti* (u prostornom smislu!) ne može upotrebljavati *odgoditi*, a dobro bi bilo da se ne vrši ni obratna zamjena.

2. Glagol *odgoditi* (*odgađati*) upotrebljava se na čitavom našem jezičkom području (negdje češće, negdje rjeđe) i ima svoje jasno i čvrsto značenje. Preferiranje toga glagola neće, dakle, vrijeđati ničija jezička osjećanja, a pridonijeće bogaćenju naše leksike.

3. U nekim stranim jezicima (njemačkom i ruskom, npr.) pojmovi *odgoditi* i *odložiti* jasno se razlikuju. Sličnim diferenciranjem u našem jeziku olakšaćemo rad prevodiocima i onima koji žele da uče naš jezik.

Ima tu, doduše, i jedna mala nezgoda. Ako bismo glagol *odložiti* sveli na njegovo osnovno značenje (tj. *položiti, staviti na stranu* i sl.), Vlada Bulatović Vib ne bi mogao načiniti onu izvanrednu igru riječima u satiričnoj crtici »Predlagati ili odlagati«. No neka to bude njegova licentia poetica (ili satyrice). U dobrom stilu (pa i u nauci o jeziku) značenja glagola *odgoditi* i *odložiti* (*odgađati* i *odlagati* i sl.) trebalo bi ipak razlikovati.

Milan Šipka

¹ Ovaj je argument potanko i veoma autoritativno obrazložio D. Brozović u članku Poruka o udesu riječi (Jezik, IX, str. 65–71).

GRADIŠĆANSKI HRVATI

Prilično su nam dobro poznate političke i socijalne prilike koje su u prošlosti uvjetovale masovna iseljavanja naših naroda po evropskim i prekoceanskim zemljama. Jedna od mnogih hrvatskih naseobina očuvala se do danas u austrijskoj pokrajini Burgenlandu, koja je poznatija u nas pod nazivom Gradišće. Ti Hrvati u Gradišću sačuvali su jezik i običaje kraja odakle su se iselili. Naši učenjaci i publicisti napisali su više radova iz njihove prošlosti, o njihovu folklornom blagu i jeziku. Oni sve češće posjećuju domovinu svojih djedova, o njima se – što nije slučaj sa hrvatskim iseljenicima po Americi i Australiji – mnogo piše i mnogo zna.

Ali nije o tome riječ.

Za Hrvate u Gradišću uobičajio se u nauci i u novinarstvu naziv GRADIŠĆANSKI HRVATI. Taj se dvočlani naziv piše, gotovo bez izuzetaka, velikim početnim slovima, a upotreba velikog slova u prvom dijelu naziva nije ispravna i zavodi u bludnju sve one koji od pravopisa ne očekuju samo pravila kako treba pisati već i obavijesti koje se tim pravilima priopćuju. Ako prvi dio naziva gradišćanski Hrvati napišemo velikim početnim slovom, saopćujemo da je riječ o posebnoj etničkoj zajednici kao što su to npr. *Lužički Srbi*, *Polapski Slaveni* . . . , a ne o dijelu etničke cjeline koja se stjecajem povijesnih prilika tamo našla. U pismu, dakle, treba s nazivom *gradišćanski Hrvati* postupati kao i s nazivima *koruški Slovenci*, *galipoljski Srbi*, *vojvođanski Hrvati* itd., koji nam kazuju da se radi o dijelovima etničkih cjelina koje se nalaze u Koruškoj, Galipolju, Vojvodini, odnosno u Gradišću.

Ustrajemo li s pisanjem takvih naziva velikim početnim slovom u prvom dijelu naziva, svjesno se odričemo mogućnosti razlikovanja dviju različitih kategorija naziva.

Naš Pravopis pruža vrlo istančane mogućnosti u razlikovanju geografskih predjela (južna Australija) od država (Južna Australija),¹ naroda s etničkim obilježjem cjeline: Južni Slaveni (Balkanski poluotok zaposjeli su Južni Slaveni već u 7. stoljeću) od

naroda po geografskom smještaju: južni Slaveni (U SFRJ su, na primjer, Slovenci sjeverni, a Makedonci južni Slaveni); šteta je samo što se i u njemu nisu dosljedno provodila takva razlikovanja.²

Sva ta pravila mogu biti nosiocima određene obavijesti i postići svrhu samo onda ako su sustavna, tj. jasna, iscrpna, jednostavna i dosljedna. U protivnom slučaju pravopisna pravila nisu pouzdani nosioci određene poruke, teško se uče i primjenjuju.³

Spomenimo još, kad govorimo o gradišćanskim Hrvatima, da je naziv za Hrvata iz Gradišća: *Gradišćanac*, a za Hrvaticu *Gradišćanka*, pa se ti nazivi ne smiju brkati s etnicima Gradišćanin i Gradišćanka, koji se odnose na stanovnike Stare i Nove Gradiške.

Petar Šimunović

JEDNA GRAMATIKA I RJEČNIK NAŠEG JEZIKA U ŠVEDSKOJ

Naklada Jana u Stockholmu izdaje džepne rječnike različitih jezika i švedskoga s kratkom gramatikom tog stranog jezika i sa kratkom gramatikom švedskog jezika ispred švedskog dijela rječnika. Tehnički i grafički su odlični a praktički potrebni. Tako je pored engleskog, francuskog, talijanskog, portugalskog, ruskog, španjolskog i njemačkog izišao (1964. god.) *Džepni rječnik srpskohrvatsko-švedski* (i *švedsko-srpskohrvatski*). Srpskohrvatsku gramatiku na petnaest strana sitnog tiska sastavila je Carin Davidson; sastavljač hrvatskohrvatskog rječnika nije naznačen. Kako se radi o našem jeziku prikazanom od stručnjaka slaviste i o knjizi izdanoj

¹ *Pravopis*, str. 371.

² Naziv iz naslova piše se i u Pravopisnom rječniku (str. 309) velikim početnim slovom u prvom dijelu naziva, pa je i to pridonijelo pravopisnoj zbrci, pogotovu kada se u tekstu – a to je često – javi sinonimni nazivi *Gradišćanski Hrvati* (s velikim G) i *podunavski Hrvati* (s malim početnim slovom).

³ Uvijek ponovo zagledam u *Pravopis* koji se od priloga *potom* i *pritom* piše skupa, a koji rastavljeno.